

Fodringsstrategier til diegivende søer

En forskers anbefalinger til praksis

Af seniorforsker Peter Kappel Theil, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet

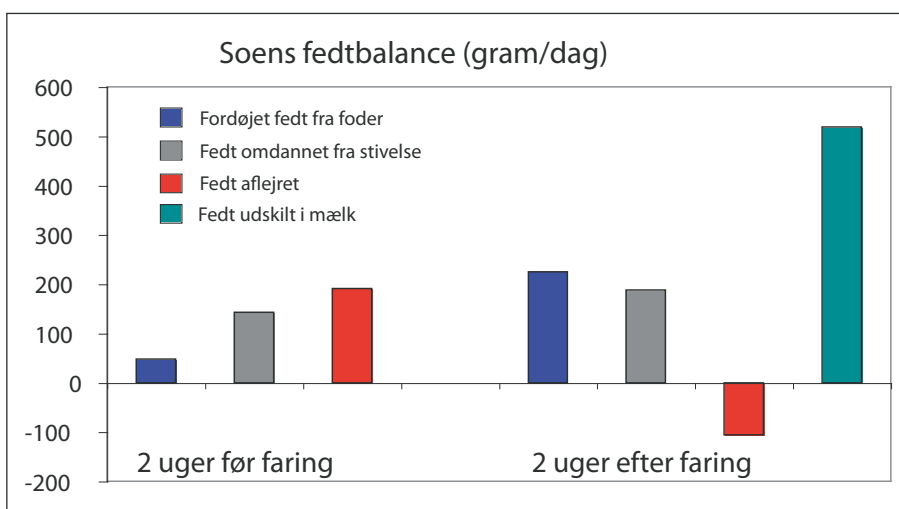
Fodring af diegivende søer kan forbedres væsentligt, men det kræver mere og bedre viden omkring faring end vi har idag. Sæt søerne langsomt op i foder efter faring, og brug gerne halv drægtighedsfoder og halv diegivningsfoder i dagene efter faring.

Fodring af søer i farestalden tilgodeser ikke søernes behov

Soen fodres med en og samme blanding i farestalden, uden at der tages hensyn til om hun er høj-drægtig, i tidlig laktation hvor mælkeproduktionen igangsættes og stiger dag for dag, eller om hun er på toppen med hensyn til mælkeydelse. Disse stadier kræver meget forskellig tildeling af næringsstoffer, og der er ingen tvivl om, at næringsstofforsyningen til soen er langt fra at være optimal, specielt i dagene efter faring. Den måde diegivningsfoder sammensættes på, tilgodeser primært de sidste 2½ uge af de ialt 5 uger, soen tilbringer i farestalden i hver produktionscyklus. I den periode har soen så høj en mælkeydelse, at hun bruger halvdelen af foderets næringsstoffer til mælkeproduktion. Den anden halvdel af næringsstofferne bruger hun til vedligehold (energi afgives som varme) eller går tabt via gødning og urin (både protein og energi). Næringsstofbehovet hos den højdrægtige so tilgodeses rimeligt via det foder hun tildeles. Det hænger sammen med, at fostrene har en stor tilvækst sidst i drægtighedsperioden, og at næringsstofbehovet til fosterproduktion og til soens mælkeproduktion langt hen ad vejen ligner hinanden. Men når vi kigger på soen efter faring, så er der en meget dårlig overensstemmelse imellem soens behov, og de næringsstoffer hun tildeles via foderet.

Ubalance i næringsstoffordeling til højdrægtige søer

Et eksempel på, at diegivningsfoder ikke er helt optimalt til den højdrægtige so, kan illustreres ved at se på soens fedtbalance i ugen op til faring. Diegivningsfoder indeholder omkring 6% fedt, og hvis hun fodres med 3,5 kg foder dagligt, når hun står højdrægtig i farestalden, vil hun fordøje ca. 140 g fedt. Da soen (inklusive fostre) samtidigt er i positiv energibalance, vil hun selv omdanne en del af stivelsen i foderet til fedt. Et godt bud vil være,

Figuren viser soens omsætning af fedt i kroppen, dels når den er højdrægtig, og når den producerer meget mælk. Bemærk soens fedtaflejrning sidst i drægtighed. Disse resultater stammer fra et forsøg lavet en uge før søerne blev flyttet til farestalden, dvs. fedtaflejrningen må formodes at være endnu større i den sidste uge af drægtighed, hvor søer fodres med diegivningsfoder. Bemærk også den negative aflejring (=mobilisering) af fedt, når soen udskiller meget store mængder af næringsstoffer via mælken, når hun er på topydelse.

at hun har et overskud af fedt på ca. 250 g dagligt. Det lyder måske ikke af så meget, men det svarer faktisk til ligeså meget energi, som en stor, fuldvoksen mand indtager dagligt. Den energi kan hun ikke bruge til aflejring i fostrene, for der opbygges ikke fedtdepoter i pattegrise i fosterstadiet. Soen brænder heller ikke fedtet af, så længe hun fodres stærkt, sådan som det er tilfældet sidst i drægtighedsperioden. Den eneste mulighed, hun har, er at aflejre fedtet i sine fedtdepoter, og det er hvad soen tvinges til at gøre. Problemet med den store fedttildeling er, at det er fostrene, og ikke soen selv, der har behov for at vokse sidst i drægtighedsperioden. Fostrene har behov for protein til muskelvækst, hvorimod de ikke er skabt til at opbygge fedtdepoter i fosterstadiet. Problemet afhjælpes noget, når søerne sættes ned i foder i dagene op til faring, fordi fedtindtaget og omdannelsen af stivelse til fedt reduceres, men soen vil formentligt stadig aflejre fedt på kroppen.

Ubalance i næringsstoffordeling til søer i tidlig diegivning

Når soen lige har født, skal hendes foderoptag (og foderets sammensætning) kun dække soens behov til vedligehold. Hun har ingen fostre længere som kan aftage overskud af næringsstoffer, og hendes mælkeproduktion er ikke gået igang endnu. Hun udskiller råmælk i yveret, men det blev produceret sidst i drægtighed, så ad den vej kan hun heller ikke "slippe af" med uheldsmæssige (eller overskud af) næringsstoffer. Fedt bliver ved med at være et problem tidligt i diegivningsperioden, men soen udsættes nu for et nyt og større problem. Hun tildeles nemlig stadig foder med et højt indhold af protein, som hun sidst i drægtighedsperioden udnyttede til fostertilvækst. Efter faring overforsynes hun med protein, fordi fostrene er fødte og dermed væk fra hendes krop, og fordi mælkeproduktionen endnu ikke er begyndt. Det proteinoverskud har soen to muligheder for

► at håndtere. Enten kan hun brænde over-skudsprotein af som energi, men det er ufavorabelt for soen. Udnyttelse af protein som energikilde svarer til at fyre med vådt brænde, så det skal reduceres til et minimum. Den anden mulighed, hun har, er at aflejre proteinet som muskelmasse på hendes egen krop. Men det giver ikke særlig god mening, fordi soen skal til at mobilisere energi fra kroppens depoter (mest fra fedt, i mindre omfang protein) for at udnytte hendes potentiale til at producere mælk. Tildeling af foder med højt protein umiddelbart efter faring belaster således soen og modarbejder hendes fysiologi. Når soens mælkeproduktion kommer igang og stiger kraftigt i den første uge, afhjælpes problemerne gradvist, og efter ca. 10 dage er der fin overensstemmelse imellem soens fodring og hendes behov for næringsstoffer.

Søer skal sættes langsomt op i foder efter faring

Der er besætninger, der praktiserer at fodre soen så stærkt som muligt umiddelbart efter faring. Det kan bestemt ikke tilrådes - heller ikke selvom produktionsresultaterne ser acceptable ud. Den bedste mælkeydelse opnås, hvis soen mobiliserer fedt og protein fra sin egen krop til at understøtte mælkeydelsen. Et kontrolleret væggtab hos soen i diegivningsperioden er ikke et problem, det er derimod en nødvendighed for, at soen kommer op og yder sit bedste. Ved at fodre stærkt lige efter faring vil man modarbejde hendes fysiologi, og resultatet bliver, at hun vil nedprioritere sin mælkeproduktion og i stedet aflejre både fedt og protein på kroppen. Mine anbefalinger går

derfor på, at søer tildeles ca. 2.5 kg foder i de første par dage efter faring, og at foderstyrken sættes gradvist op til ad libitum henover de første 10-14 dage i diegivningsperioden.

Mere viden om fodring af søer omkring faringstidspunktet er nødvendig

Soen har altid været opfattet som en sort boks. Kendskab til, hvordan hun udnytter foderets næringsstoffer, er derfor meget begrænset. Faktisk er der ingen belysning af soens kvantitative næringsstofudnyttelse, hverken nationalt eller internationalt, fra hun indsættes i farestalden, og til hun er på top mælkeydelse 2½ uge senere. Vores forskning på Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Århus Universitet, tyder på, at dagene omkring faring har langt større betydning for soens præstation i farestalden, end vi hidtil har været klar over. Men der mangler forsøg, der kan dokumentere dette og belyse de fysiologiske sammenhænge. I mine øjne er der ingen tvivl om, at soen kan fodres

langt mere i overensstemmelse med hendes behov, hvis hun tildeles en overgangsblanding fra sidst i drægtigheden og indtil 7-10 dage efter faring. Her og nu vil en discountløsning være at tildele halv drægtighedsfoder og halv diegivningsfoder i dagene efter faring, men mere præcise retningslinjer har jeg ikke belæg for at sige, så længe vi ikke har gode målinger af soens mælkeydelse og soens fedt-, protein- og energi-balancer i tidlig diegivning. Og jeg kan heller ikke sige, hvor længe det er nødvendigt at tildele en sjet drægtighedsfoder, for det afhænger af soens daglige mælkeproduktion, og den kender vi ikke tilstrækkeligt i tidlig diegivning. Omvendt kan det heller ikke anbefales at fodre udelukkende med drægtighedsfoder indtil en uges tid efter faring, for så vil soen mobilisere uforholdsvist mange aminosyrer fra sin muskelmasse for at tilgodese fostertilvækst og mælkeproduktion. Og hendes muskelmasse får hun brug for, når mælkeydelsen er i top de sidste 2½ uge af diegivningsperioden. ■

LANDIA GYLLEHÅNTERING

Skal gyllen pumpes over lange afstande?

Få mere viden på:
www.landia.dk
 eller kontakt os på info@landia.dk
 - tlf. 97 34 12 44

Landia
 LANDIA A/S
 DENMARK
 ISO 9001